

Ewangelicyzm

Mnich augustiański Marcin Luter (1483-1546), ogłaszając 31 października 1517 r. w Wittenberdze 95 tez przeciw praktyce odpustów, dał początek Reformacji, w wyniku, której zrodziła się nowa, odrębna gałąź chrześcijaństwa.

Ruch reformacyjny próbowano zdławić decyzjami administracyjnymi, przeciw którym na II Sejmie Rzeszy w Spirze w 1529 r. zaprotestowali książęta i przedstawiciele miast popierający działalność Lutera. W nawiązaniu do tego protestu przeciwnicy Reformacji nazywali odtąd jej zwolenników "protestantami". Oni sami woleli się określać mianem "ewangelików".

W pierwszej fazie protestantami nazywano wyłącznie zwolenników luterskiego nurtu Reformacji, później objęto tą nazwą również tych wszystkich chrześcijan, którzy związali się z ewangelicyzmem reformowanym (wyznawców zwinglianizmu, kalwinizmu i pokrewnych nurtów). Z biegiem czasu mianem "protestanci" zaczęto określać zarówno członków wspólnot przedreformacyjnych (włoscy waldensi, bracia czescy), jak i poreformacyjnych (baptyści, metodyści, kwakrzy, adwentyści, zielonoświątkowcy i inni). Funkcję pomostu między protestantyzmem a katolicyzmem zachował anglikanizm (wyznawany w Anglii od 1534 roku).

Program doktrynalny Reformacji XVI wieku, pod którym podpisują się dzisiaj wszystkie Kościoły ewangeliczne tradycji luterkańskiej i reformowanej, można streścić w czterech hasłach: jedynie wiara (Sola Fide), jedynie Pismo Święte (Sola Scriptura), jedynie łaska (Sola Gratia) i jedynie Chrystus (Solus Christus).

Jedynie wiara - oznacza, że tylko ona przynosi zbawienie, że działanie Kościoła lub człowieka nie odgrywa w procesie zbawienia jakiegokolwiek roli.

Jedynie Pismo Święte - tylko ono jest normą nauki i życia Kościoła. Wszystkie tradycje kościelne należy mierzyć według Pisma Świętego. Jeśli są z nim zgodne, to trzeba je szanować jako wyraz kontynuacji nauki Kościoła.

Jedynie Łaska - żadne dzieło ludzkie, żaden szczególny wysiłek lub czyn człowieka (nawet człowieka pobożnego) nie może go zbawić; jedynym sprawcą zbawienia jest Łaska Boża.

Jedynie Chrystus - tylko On jest Odkupicielem, Zbawicielem, poza Nim nie ma żadnego autorytetu; autorytetem nie mogą być ani święci, ani Matka Boża, ani zwierzchnicy kościelni, ani sobory i synody.

Z tego nie wynika, że protestantyzm - przynajmniej w nurtach: luterańskim i ewangelicko-reformowanym - uważa, iż tylko on jest "w posiadaniu" Chrystusa, Łaski, wiary i prawd objawionych w Piśmie Świętym. Podkreślając wyłączność czterech wymienionych elementów, chce jedynie wykluczyć pogląd, że wiara wymaga uzupełnienia przez uczynki, że równorzędnym partnerem Pisma Świętego jest tradycja kościelna, że łasce Bożej musi towarzyszyć współdziałanie człowieka i że obok Chrystusa istnieją inni pośrednicy (Maria, święci, Kościół) w dziele zbawienia.

Najważniejszym elementem nabożeństwa ewangelickiego jest głoszenie i nauczanie Słowa Bożego. Wiąże się z tym zasadnicza zmiana funkcji budynku kościelnego: Kościół nie jest "mieszkaniem" Boga, lecz pomieszczeniem, w którym gromadzą się wierni, by słuchać kazania. Wnętrze kościoła ewangelickiego nie ma charakteru sakralnego, uświęca się dopiero wówczas, gdy rozbrzmiewa w nim Słowo Boże. Centralne miejsce w kościele zajmuje więc ambona. Kaznodzieja głoszący Słowo Boże musi być bowiem dobrze widziany i słyszany przez wszystkich uczestników nabożeństwa. Na ołtarzu w kościele ewangelickim leży z reguły Biblia. W ten symboliczny sposób chce się wyrazić, że miarą i kryterium wszelkiego nauczania i wszelkiej działalności Kościoła jest Pismo Święte.

Luter, przekładając Biblię z języków oryginalnych na język narodowy, zapoczątkował proces indywidualnego czytania i studiowania Pisma Świętego przez wierzących. Za przykładem Lutra poszli wnet ewangelicy w innych krajach. W Polsce pierwszy ewangelicki przekład Biblii ukazał się w 1563 roku. Udostępnienie Pisma Świętego każdemu chrześcijaninowi dzięki przekładom było urzeczywistnieniem reformacyjnej zasady o powszechnym kapłaństwie wszystkich wierzących. Zgodnie z nią, chrześcijanin może spotykać Boga nie tylko podczas nabożeństwa, lecz także przez indywidualne obcowanie ze Słowem Bożym.

Kościół wyrosłe z Reformacji przyjmują sformułowania dogmatyczne uchwalone na soborach powszechnych zwołanych w pierwszych stuleciach. Przede wszystkim chodzi tu o dogmat Trójcy Świętej, przyjęty na Soborze w Nicei (325 r.), oraz dogmat o jedności ludzkiej i boskiej natury w Jezusie Chrystusie, uchwalony na Soborze w Chalcedonie (451 r.). Ewangelicy akceptują też podstawowe zasady wiary chrześcijańskiej sformułowane w trzech starokościelnych wyznaniach wiary. Są to: Apostolskie, Nicejsko-Konstantynopolińskie i Atanazjańskie Wyznanie Wiary. Luteranizm i ewangelicyzm reformowany stworzyły w XVI i XVII wieku własne księgi wyznaniowe, które pełnią rolę wskazówki ułatwiającej interpretację Pisma świętego. W

luteranizmie szczególnym autorytetem cieszy się dziś Mały Katechizm Lutra (1529) i Konfesja Augsburska (1530), w ewangelicyzmie reformowanym "Katechizm Heidelberski" (1563) i II Konfesja Helwecka (1566).

Kościoły wyrosłe z Reformacji podzielają wspólny pogląd, że sakrament to obrządek święty ustanowiony przez samego Jezusa Chrystusa, w którym pod widzialnymi znakami udzielana jest niewidzialna Łaska Boża. Tym kryteriom odpowiadają tylko Chrzest i Komunia Święta (Wieczerza Pańska).

Chrztu dokonuje się wzywając Boga w Trójcy Jedyneego i polewając chrzczonego wodą. Praktykuje się zasadniczo chrzest dzieci, chociaż w czasach współczesnych, zwłaszcza w krajach zachodnich, upowszechnia się zwyczaj przyjmowania tego sakramentu w wieku dorosłym. Obowiązuje jedynie zasada, że chrzest jest czynnością niepowtarzalną. Chrzcząc dzieci czyni się to z założeniem, że po ochrzczeniu będą wdrażane w naukę wiary chrześcijańskiej.

Reformatorzy XVI wieku przywrócili prawo wszystkim wierzących do przyjmowania Komunii świętej pod dwiema postaciami. Brzemienna w skutki była kontrowersja między Lutrem a Ulrykiem Zwinglim (1484-1531), dotycząca sposobu obecności Chrystusa w komunijnych elementach chleba i wina; pierwszy mówił o obecności realnej, drugi, o symbolicznej. W XVI stuleciu był to wystarczający powód do rozejścia się obu nurtów Reformacji, luteranizmu i ewangelicyzmu reformowanego. Dopiero w czasach współczesnych, dzięki intensywnemu dialogowi teologicznemu, udało się przezwyciężyć wielowiekowe sprzeczności. Kościoły obu tradycji praktykują dziś szeroką wspólnotę komunijną. Wspólne Kościołom wyrosłym z Reformacji jest pojmowanie sakramentu Wieczerzy Pańskiej jako uroczystości wspólnotowej. Uważają, że Ciało i Krew Chrystusa pod postacią chleba i wina służą wyłącznie spożywaniu podczas wspólnego nabożeństwa.

Urząd duchownego ewangelickiego jest urzędem służby, która polega na nauczaniu Ewangelii (głoszeniu kazań) i udzielaniu sakramentów (Chrztu i Komunii Świętej). Urząd ten został ustanowiony po to, aby ludzie mogli dostąpić wiary, a za jej pośrednictwem osiągnąć zbawienie wieczne. Kandydat na duchownego ewangelickiego musi ukończyć studia teologiczne i zdać ustalone przepisami kościelnymi egzaminy. W Kościołach wyrosłych z Reformacji panuje jednocześnie przekonanie, że wszyscy chrześcijanie są stanu duchownego. Jest to tzw. zasada powszechnego kapłaństwa wszystkich wierzących i ochrzczonych. Oznacza to, że w sytuacjach nadzwyczajnych, gdy z tej lub innej przyczyny we wspólnocie wierzących nie ma duchownego, może ona wyznaczyć ze swego grona osobę o odpowiednich walorach moralnych i intelektualnych do głoszenia Słowa Bożego i udzielania sakramentów.

Ocenia się, że na świecie żyje około 130 mln ewangelików - członków Kościołów wyrosłych bezpośrednio z Reformacji XVI wieku. W Polsce tradycję luterańską i reformowaną pielęgnują: Kościół Ewangelicko-Augsburski (ok. 80 tys. wiernych) i Kościół Ewangelicko-Reformowany (ok. 4000 wiernych).